

Türk Siyasetinde Bir Kırılma Noktası: Falih Rifki Atay Yazınında Yassıada Duruşmaları

Funda Selçuk ŞİRİN*

Özet

Gazeteciliğe 1912’de İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin yayın organı olan Tanin gazetesinde başlayan Falih Rifki Atay, 1971’de ölünceye kadar aralıksız olarak gazeteciliğe devam etti. Mütareke yıllarının ağır koşullarında 1918’de yakın arkadaşlarıyla birlikte Akşam gazetesini çıkararak Milli Mücadele’yi destekledi. Cumhuriyet döneminde 1923’te II. Dönem TBMM’de Bolu milletvekili oldu. Aynı yıllarda hem Akşam gazetesinde hem de Hâkimiyet-i Milliye/Ulus gazetesinde başyazarlık yaptı. 1923-1950 yılları arasında gazetecilikle birlikte milletvekili de olan Atay, dönemin önemli yazın elitleri arasında yer alır. Atatürk’ün en yakınındaki isimlerden biri de olan Atay, Cumhuriyet değerlerine ve Atatürkçülüğe de yürekten bağlı kalır. “Çankaya’nın kaleşoru” olarak değerlendirilen Atay, sıradan bir gazeteci olmanın ötesinde iktidarın sözcüsü, basındaki en önemli temsilcisi olmuştur. Bu bakımdan Atay’ın yazdıkları daima önemli olmuştur.

Falih Rifki Atay, çok partili siyaset yaşama geçiş sonrasında en etkili muhalif gazetecilerden biri olarak karşımıza çıkar. 1947’de Ulus gazetesindeki başyazarlık görevinden ayrılarak 1952’de Bedii Faik Akın ile birlikte Dünya gazetesini çıkararak Demokrat Parti’ye karşı oldukça etkin bir muhalefet sürdürdü. İktidarda olmadığı yıllarda da Atay’ın yazdıkları önemini korur. Özellikle DP iktidarına karşı eleştiri dozu gün geçtikçe artan yazıları aslında DP’nin yaşayacaklarının adeta habercisi gibidir. Zira 1960 Askeri Darbesi’ne giden süreci, gerginleşen ortamı, yazılarından takip etmemiz mümkündür. Darbe sonrasında Atay’ın gündemine yerleşen önemli gelişmelerden biri de Yassıada Duruşmaları oldu.

Anahtar Kelimeler: Falih Rifki Atay, Yassıada Duruşmaları, Dünya Gazetesi, Demokrat Parti, 1960 Askeri Darbesi

A Breaking Point In Turkish Politics: Yassıada Trials In The Works Of Falih Rifki Atay

Abstract

Falih Rifki Atay, who started journalism in Tanin Newspaper which was a media outlet of Party of Union and Progress in 1912, continued working in the area of journalism uninterruptedly until his death in 1971. He supported National Struggle by publishing newspaper called Akşam with his close friends in 1918 under the harsh circumstances of Mondros Armistice. In the Republican Period, he became Bolu deputy in the second period of Grand National Assembly of Turkey in 1923. In the same years, he was

* Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. fundaselcuksirin@gmail.com

the editor-in-chief both Akşam and Hâkimiyet-i Milliye/Ulus Newspapers. Besides journalism, he was a parliament member between 1923-1950 and among the important literary elites of the period. As one of the closest name of Atatürk, Atay was bonded at the heart to the values of Republic and Atatürkçülük. Evaluated as the “spin-doctor of Çankaya”, Atay was beyond being an ordinary journalist and he was the spokesman of the party in power and the most significant representative of it. In this perspective, his works are always noteworthy.

Falih Rifki Atay turns out to be one of the most effective opponent journalists after the transition to a multi-party political system. He resigned the duty of editor-in-chief in Ulus in 1947 and he published Dünya with Bedii Faik in 1952, proceeding his active opposition to the Democratic Party. When not in the party in power, Atay's works protects their importance. Indeed, his writings, which were potentiating in criticism especially against the Democratic Party, were actually footsteps of the imminent occasions of DP. Yet, it is possible to follow the process ending up with 1960 military coup and tense atmosphere through his writings. After military coup, Yassıada Trials was one of the notable developments of the agenda of Atay.

Key Words: Falih Rifki Atay, Yassıada Trials, Dünya Newspaper, Democratic Party, 1960 Military Coup

Giriş

Basın ve siyaset arasındaki ilişki oldukça karmaşık ve bir o kadar da çok yönlüdür. Hatta bu noktada iç içe geçmiş bir durum dahi söz konusudur. Hiç şüphesiz ki bu ilişki bağlamında basının iki önemli işlevi, gündem belirleme ile kamuoyu oluşturma oldukça önemli bir yer işgal eder. Kitle iletişim araçlarının bu özelliği onları siyasal sistemlerin vazgeçilmezi yapmıştır. ¹ Gündem belirleme en genel yaklaşımla “*bireylerin bir takım konuların görece önemini kitle iletişim araçlarının o konuya verdikleri önem doğrultusunda öğrendikleri varsayımına dayanır.*”²

Medya gündemi ile siyasi gündem arasında bir iç içe geçme durumu da söz konusudur. “*Medya ne düşündüğümüzü söylemede başarılı olmayabilir fakat ne hakkında düşüneceğimizi söylemede son derece başarılıdır.*”³ Ancak son dönem yapılan çalışmalarda medyanın nasıl düşüneceğimize de etkisi olduğu üzerinde durulmaktadır.⁴

1- M. A. İnal, “Medya Dil ve İktidar sorunu: İletişim Çalışmalarında Medya Siyaset İlişkisini Nasıl Tanımlarız”, İletişim Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 3 (1999), s.19-21.; Ayrıca bkznz, S. İrvan, “Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi”, İletişim Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 9 (2001), s. 69-106

2- Maxwell E. McCombs, Donald L. Shaw, “The Agenda-Setting Function of Mass Media”, Public Opinion Quarterly, 36/2,(1972), s. 176-187; Banu Terkan, *Gündem Belirleme*, Tablet Kitapevi, Konya, 2005, s. 10-25. Ayrıca bkznz. Erkan Yüksel Medyanın *Gündem Belirleme Gücü*, Çizgi Kitapevi yayınları, İstanbul, 2001

3-B. C. Cohen, *The Press and Foreign Policy*, Princeton University Press, Princeton, 1963, s. 13

4- Terkan,a.g.e.,s.34

Nitekim medya bir takım konuları gündeme getirerek aslında hangi konuların önemli olduğunu da belirler. Medya bir konuyu sık bir şekilde gündeme getirerek siyasal gündemi etkileme potansiyeline de sahiptir. Ancak siyasal gündemin belirlenmesinde medya dışında pek çok unsur da devreye girer. Kamuoyu, siyasal partiler, siyasal liderler bu unsurların en temelidir.

Bireylerin tutum, kanaat ve davranışlarında değişim sağlama etkisi olarak da tanımlanan kamuoyu oluşturma, medyanın önemli işlevlerinden biridir.⁵ Kamuoyu oluşturma aynı zamanda siyasal karar alma sürecini de etkileyerek yönlendirir.⁶ Haber ve bilgi sağlama, toplumsallaştırma, eğitim, kültür gelişimine katkı sağlama gibi işlevleri olan medyanın aynı zamanda güdüleme, tartışma ortamı hazırlama ve yönlendirme gibi işlevleri de vardır.⁷ Zira medya ile kamuoyu arasında da iç içe geçmiş bir ilişki söz konusu olduğundan medya aynı anda kamuoyunun sesi, aynası olduğu gibi düzenleyicisi hatta yaratıcısı da olabilmektedir.⁸

Falih Rıfki Atay, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi öncesinde olduğu kadar darbe sonrasındaki gelişmeler karşısında da –özellikle Yassıada Duruşmaları’nda– Dünya gazetesi üzerinden gündem belirlemiş, kamuoyu oluşturma için çabalamıştır.

14 Mayıs 1950’deki genel seçimler sonucunda CHP’nin seçimleri kaybederek muhalefete geçmesi, Falih Rıfki Atay’da da şok etkisi yaratır. Ulus gazetesinden ayrıldıktan sonra yazdığı Cumhuriyet ve Yeni İstanbul gazetelerindeki yazılarında bu tarihten sonra belirginleşen konu; Demokrat Parti ile birlikte CHP içindeki ılımlı kanada yönelik eleştiriler olur. Atay’ın köşe yazılarında sık sık karşılaştığımız yaklaşım, rejimin emin adımlarla ilerlemesi ve korunması için devrim ilkelerinden ödün verilmemesi olur. Bu söylem 1950 genel seçimlerinden sonra da Atay’ın yazılarında baskın bir şekilde yerini korur.⁹ CHP kendi hazırladığı seçim kanunu ve serbest seçimle iktidarın değişimine imkân verdiği için, Atay’a göre rejimin geleceği adına oldukça önemli bir adım atarken, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türk siyasal yaşamına damgasını vurduğunu belirttiği kin ve intikamla örülü “kör bir geleneği” de yıkmıştır. Bu durum aynı zamanda CHP’nin demokrasiye geçiş ve demokrasinin kurumsallaşması isteğindeki samimiyetini de göstermiştir.¹⁰

1952’de Dünya gazetesini çıkaran Atay, bu tarihten sonra Demokrat Parti eleştirisini gazetesi üzerinden sürdürmeye devam eder. 27 Mayıs Askeri Darbesi’ne kadar Türk basın tarihinde DP’ye yönelik sert eleştirilerin yapıldığı gazetelerden biri de Dünya gazetesi

5- N. Atabek, E Dağdaş, *Kamuoyu ve İletişim*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1998; O. Gökçe, “Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı”, *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi Kurgu*, 14 (1996), s. 211-227; A. Bektaş, *Kamuoyu İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1996

6- Bektaş, a.g.e., s.71

7- *Birçok Ses Tek Bir Dünya*, UNESCO Milli Komitesi, Ankara, 1993; R Waldhal, “Siyasi Tutumlar ve Kamuoyu”, Çev. S. İrvan, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1-2 (1994), s. 57-82

8- Atabek 2002, s. 232

9- Falih Rıfki Atay, “İktidar”, *Cumhuriyet*, 21 Mayıs 1950

10- Falih Rıfki Atay, “Bir Geleneğin Ölümü”, *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1950, “CHP”, *Cumhuriyet*, 25 Haziran 1950; Züppelik”, *Cumhuriyet*, 9 Temmuz 1950.

olur. Özellikle Atay'ın yazıları son derece dikkat çekici ve kuvvetli bir muhalefet örneği sergiler. Yaklaşık on yıllık DP iktidarı boyunca Atay'ın en temel eleştirileri; DP'nin inkılaplara karşı bir "ihane" içinde olması, dinin politikaya alet edilmesi, din istismarcılığı yapılması, DP'nin hatalı ve yanlış demokrasi anlayışı, anayasanın ihlal edilmesi, anti-demokratik bir tavrın benimsenmesi ve nihayetinde de rejimin demokrasiden çok bir diktaya dönüşmesi şeklinde özetlenebilir.¹¹ Özellikle 1954 seçimlerinden sonra DP'nin anti-demokratik uygulamaları arttıkça bu eleştiriler daha yoğun bir şekilde dillendirilir. Atay, zaman zaman ağır eleştiriler içeren yazıları nedeniyle, basına uygulanan ağır baskı ortamında çeşitli cezalar da almıştır. Özellikle DP'nin yayın organı olan Zafer gazetesi ile girdiği polemik hem Atay hem de gazetesi için yıpratıcı olmuştur.

Yolun Sonu: 1960 Askeri Darbesi

DP'nin galibiyeti ile sonuçlanan 1954 seçimleri sonrasında Atay, eleştirilerini sürdürürken özellikle muhalefet üzerinde gittikçe artan baskı karşısında sıklıkla demokratik bir rejim için muhalefetin gerekliliğini savunan ve DP'nin muhalefete karşı sergilediği anti-demokratik tavrı eleştiren yazılar kaleme aldı.¹² Bu tarihlerde, Atay'ın, yazılarında DP'yi ve geldiği noktayı eleştirmek için kullandığı yaklaşım "partizanlık" ve "partizanlık rejimi" olur. Bu yaklaşımla birlikte DP'nin geldiği noktayı göstermek ve mevcut rejimin demokrasiden ne kadar uzak ve otoriter bir hal aldığı vurgulamak için "Bayar-Menderes rejimi" ifadesini de kullanarak rejimin otoriterliğini eleştirir.¹³ Aynı tarihlerde Orta Doğu'daki otoriter rejimlere karşı yapılan askeri darbeler ve onların sonuçları da Atay'ın gündemindedir. Yazılarında özellikle muhalefete yöneltilen "komplo" iddialarına da cevap veren Atay, iktidar tarafından gündeme getirilen ordudaki huzursuzluk ve komplo iddialarının "daralan yolun daha da daraldığını hatta kapatılmak istendiğini" belirterek eleştirir.¹⁴

9 Subay olayından sonra (Ocak 1958) iktidarın, muhalefetin ve basının gündemini ordu içindeki huzursuzluğun ve bir darbe ihtimalinin almaya başlaması¹⁵ ile Atay da

11- Ayrıntılı bilgi için bknz, Funda Selçuk Şirin, "27 Mayıs Askeri Darbesi ve Falih Rıfki Atay", *Uluslararası 15 Temmuz ve Darbeler Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 3 (2017), s. 59-85.

12- Falih Rıfki Atay, Seçim Bitti", *Dünya*, 4 Mayıs 1954, İşte En Acı Misali", *Dünya*: 6 Mayıs 1954; "Gidişat", *Dünya*: 6 Mayıs 1954; "Gayretkeşlik Kimlerden Geliyor", *Dünya*: 7 Mayıs 1954; Gidişat", *Dünya*, 4 Ocak 1955; "Siyasi Ahlak Bozukluğu", *Dünya*, 7 Ocak 1955; "Kara Vermek Zamanı", *Dünya*, 11 Ocak 1956; "Meselenin Etrafında Dolaşıyoruz", *Dünya*, 10 Ocak 1957; "Zabıta Tedbirleri", *Dünya*: 23 Kasım 1957)

13- Falih Rıfki Atay, Sekiz Yıl Neyi İspat Etti, *Dünya*, 12 Haziran 1954; Yaş Haddi Düşünülmeyecek Meslekler": *Dünya*, 19 Haziran 1954; "Niçin Karanlıktan Kurtulamıyoruz", *Dünya*, 8 Aralık 1955; "İç Buhranları Yatıştırma Çareleri", *Dünya*.,3 Ocak 1956; "Bu Düğümü Çözmek Lazım", *Dünya*.,4 Ocak 1956; "Yazılanlar Değil Yapılanlar", *Dünya*: 30 Ağustos 1957

14- Falih Rıfki Atay, "Ciddi Olmak Sırası Gelmişken", *Dünya*., 5 Ağustos 1954; "Gidişat", *Dünya*, 4 Ocak 1955; "Birinci Sayfalar Hakimiyeti", *Dünya*, 9 Eylül 1957, "İkisinin de Tarif Edilmesi Lazım", *Dünya*.,13 Eylül 1957, "İkinci Tehlikeyi Önlemek", *Dünya*.,14 Eylül 1957

15- Feroz Ahmed, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yayın, İstanbul 2007, s. 188-192; Suavi Aydın-Yüksel Taşkın, *1960'ın Günümüze Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 61.

doğal olarak köşe yazılarında bu konuyu ele alır. Durum karşısında “*iktidar değişiminin meşru yolu olarak seçimi*” ön plana çıkarır. İktidarın “*serbest ve dürüst seçimler yolu*” ile değişmesini savunan Atay, bunun dışındaki herhangi bir yolun ve yöntemin demokratik bir rejim ile uyuşmayacağını yoğun bir şekilde vurgular. Hatta İnönü ve CHP adına da konuşur. Ne partinin ne de İnönü’nün “*seçim dışı herhangi bir yöntemle bir iktidar değişimi*” istemediği savunusunu yapar. Ancak en az seçim vurgusu kadar yoğun bir şekilde dikkat çekilen durum da bu meşru yolda bazı pürüzlerin bulunması durumu olur.

Atay’ın 1960 askeri müdahalesi öncesi yazılarında öne çıkan eleştiriler; ekonomik durumun kötüleşmesi, bürokrasinin içinde bulunduğu durum, anayasa ihlalleri, partizanlık rejiminin artarak devam etmesi, yolsuzluklar ve rüşvetin önlenememesi gibi konular olur. İktidarın içinde bulunduğu durum için “*çöküntü*” ifadesini kullanır. Ülkede gittikçe “*ağırlaşan ve kök salan bir huzursuzluktan*” ısrarlı bir şekilde bahseder. Durumun sorumlusu olarak ise DP yöneticilerini kuşatan “*partizanlık rejimi zihniyetini*” gösterir.¹⁶

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrasındaki Atay yazınında öne çıkan durum; darbenin haklı gerekçelerini ortaya koymak, kısacası darbenin meşruluğunu kanıtlamaktır. Atay’ın darbe sonrasındaki ilk yazısı 28 Mayıs 1960 tarihlidir ve “*Ordu Vazife Başında*” başlığını taşır. Kardeş kavgasına son vererek tarihi bir görevi yerine getiren muzaffer Türk ordusu, büyük bir buhranı önleyerek ülkeyi uçuruma sürüklemekten kurtaran kahraman olarak gösterilir. “*Atatürk Türkiye’sinin ufuklarını karartan büyük tehlikenin*” önüne geçilmiştir. Darbenin gerekliliği, özellikle DP iktidarının başka bir yol bırakmaması, seçimler üzerinde yapılan engellerle sandığın kapanması ve anayasaya aykırı uygulamalara dikkat çekilerek gösterilmek istenir. Atay’ın önemli vurgularından bir diğeri de yeniden kurulacak olan demokratik rejimin yanı sıra Atatürk ilke ve inkılaplarının koruyucusunun da artık ordu olacağı yönündeki yaklaşımıdır.¹⁷ 27 Mayıs için darbe ifadesini kullanmayı tercih etmez. Onun yerine “*ihtilal, inkılap, milli inkılap devri ya da aydınlar ihtilali*” gibi kavramları kullanır. Atay’a göre Türk ordusu yapmış olduğu ihtilal ile “*ikinci milli kurtuluş devri*” açmıştır.

Kırılma Noktası: Yassıada Duruşmaları

1960 Askeri Darbesi’ni coşku ile destekleyen Atay, Yassıada yargılamalarını da yakından takip eder, hatta zaman zaman duruşmalara katılarak gözlemlerini gazetesinde okuyucuları ile de paylaşır. 1950-1960 arası on yıllık DP iktidarına karşı basına uygulanan ağır baskılara rağmen sert muhalefetini sürdüren Atay, askeri darbe sonrasında üslubunu daha da sertleştirdiği gibi darbenin gerekliliğini de savunmaya devam eder. Bu yıllardaki genel yaklaşımı; “*DP’nin darbeden başka bir yol bırakmadığı*” savunusu ekseninde

16- Şirin, a.g.m, s.13

17- Falih Rıfkı Atay, “*Gelip Giden*”, *Dünya*,29 Mayıs 1960; “*Dünden Geriye Bakarken*”, *Dünya*, 30 Mayıs 1960; “*Devri Sabık*”, *Dünya*, 5 Haziran 1960; “*Geçmiş ve Gelecek*”, *Dünya*, 9 Haziran 1960; “*Fikir ve Hürriyet Şehitleri*”, *Dünya*, 10 Haziran 1960, “*Düşman*”, *Dünya*, 12 Haziran 1960; “*Orgeneral Gürsel ve Arkadaşları*”, *Dünya*, 24 Haziran 1960

biçimlenir. Darbenin hemen ertesi gününden itibaren başlamak üzere, Atay, gazetesini adeta Milli Birlik Komitesi'nin (MBK) hizmetine sunmuş gibi davranır. Darbenin meşruluğunu savunurken DP'nin anayasa ihlalleri, anti-demokratik uygulamaları, “*partizanlık rejimi yaratmak*”, “*iktidarı çıkar elde etmek ve bir kazanç kapısı olarak kullanmak*” gibi ağır suçları nedeniyle darbeye zemin oluşturduğunu savunur. Bu bakımdan da 1960 Askeri Darbesi Atay yazınında darbe olarak değil, ihtilal, “ikinci bir milli kurtuluş savaşı olarak” değerlendirilmiştir. Genel olarak bu tavır ve yaklaşımını Yassıada Duruşmaları karşısında da koruyan Atay, Yassıada sanıklarının başlarına geleni hak ettikleri görüşündedir.

MBK, 18 Ağustos 1960'ta “Yüksek Adalet Divanı” adında olağanüstü bir mahkeme oluşturarak bu divana, tutuklu DP'li yönetici ve milletvekillerini yargılama yetkisi verdi. Üyeler MBK tarafından seçilmiştir. Mahkeme başkanı hakim Salim Başol, başsavcı ise Altay Egesel oldu. Duruşmalara İstanbul'a en yakın adalardan biri olan Yassıada'da 14 Ekim 1960'da başlandı.¹⁸

Falih Rıfki Atay'ın gazete yazılarında Yassıada Duruşmaları ile ilgili olarak gündeme getirdiği, savunduğu temel bazı yaklaşım, kavram ve tanımlamalar mevcuttur. Yaklaşımlardan ilki; DP iktidarının suçunun kesin ve sabit olduğudur. Bu noktada Yassıada Duruşmaları, Türkiye'de bir ilk, oldukça ayrı ve önemli yere sahip bir gelişme olarak değerlendirilir; Türkiye tarihinde ilk kez “suçlu bir rejimin hesabı görülecektir.”¹⁹ Zira DP pek çok konuda kesin olarak suçludur. Yassıada Duruşmalarında sadece nasıl bir ceza alacakları meçhuldür. Yassıada'da yargılananlar “*Anayasayı paçavraya çevirenler, hazineyi soyanlar, paramızı kağıt parçaları haline getirenler, bizi bugün zengin bir memleket yapacak olduğuna şüphe olmayan Amerikan yardımını har yapıp harman savuranlardır.*”²⁰ yargılamalar boyunca bu suç listesine Atay tarafından yeni ilaveler de yapılır; zira DP'liler, “*Kırk yıl dört gözle beklenen tek derece seçimli ve çok partili demokrasi dönemini soysuzlaştırmışlardır.*” Bu Atay'a göre “*anayasayı çiğnemekten de çalmaktan*”²¹ da daha ağır bir suçtur. DP bu büyük suçunu nedeniyle ayrıca başka bir mahkemede, “*tarih mahkemesinde*” de yargılanacaktır. Daha doğrusu, yargılanmalıdır. Suçları saymakla bitmeyen DP, aynı zamanda halk arasında “*bir siyasi parti nefret havası da*” yaratmıştır. Sonrasında yaşanan gelişmeler gerçeğin böyle olmadığını, halkın özellikle de DP'nin devamı olarak görülen Adalet Partisi'ne (AP) ve Yeni Türkiye Partisi'ne (YTP) ilgisinin canlı olduğunu göstermesine rağmen Atay, savlarında ısrarcı olacaktır. *Atay'ın mahkemesinde* yargılanmaya devam eden DP, “*Türkiye'nin ve Türklüğün kurtuluş ve kalkınma ideallerine hıyanet*”²² etmiş olmakla da itham edilir. Zira Atay'a göre, hem iktidarın hem de muhalefetin asla unutmaması gereken en önemli ölçüt budur.

Yassıada Duruşmaları devam ederken adeta bir yargıç gibi davranan ve DP'yi

18- Ahmad, a.ge., s. 220; Suavi-Taşkın, a.ge., s.76, Tanel Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011

19- Falih Rıfki Atay, “Tarihi Günlere Doğru”, *Dünya*, 13 Ekim 1960

20- Falih Rıfki Atay, “Keçi”, *Dünya*, 25 Aralık 1960

21- Falih Rıfki Atay, “Teferruat Kabilinden İse de”, *Dünya*, 10 Aralık 1960

22- Falih Rıfki Atay, “Parti Güvensizliğini Gidermek”, *Dünya*, 20 Aralık 1960

gazetesi vasıtasıyla yargılamaya devam eden Atay, DP'nin affedilemeyen –başka bir ifade ile affedilmemesi gereken– en büyük suçunun ise Atatürk düşmanlığı yapması ve bunu beslemesi olduğunu iddia eder: “Atatürk düşmanlığı ne demektir. Atatürk düşmanlığı onun devrimlerine düşmanlık demektir. Biz buna irtica adı veriyoruz. Mevcut kanunlar nedeniyle bu düşmanlık açıkça yapılamamaktadır. O nedenle iki şekilde yapılıyor: bir gizlice büst kırarak veya resim yırtarak ikincisi onun adını anmayarak ondan hiç söz açmayarak fakat gelenekçilik ve muhafazakarlık maskesi altında onun devrimlerini yıpratmak isteyerek.” Suçun tanımını yapan Atay, açıkça DP'yi Atatürk düşmanlığı yapmak ve bundan beslenmek ile suçlar. Bu noktada Yassıada Duruşmaları daha da önemli bir hal almıştır: “10 yıllık Menderes rejimi Atatürk düşmanlığından kuvvet almak istemiştir. Kız çocuklarını mecburi ilk eğitimden alıkoymak isteyenlere, sağdan yazı okulları açanlara göz yuman odur. Şeriatçılığı yeniden bir politika silahı olarak kullanan odur. İskenderun'da Atatürk heykeline bomba atanların köklerini Yassıada'da aramak lazım gelir. Bir İstanbul camii'nin tamirinden sonra açılışında bir yüzelliğe Atatürk aleyhinde vaiz nutku verdiren DP rejimi idi.”²³ DP muhafazakâr kimliği altında gerçeği gölgeleyerek Atatürk düşmanlığı yapmıştır: “Bir siyasi parti veya sözde bir fikir adamı bu memlekette kendine muhafazakar dedi mi O: Affedersiniz, Atatürk ve devrimleri aleyhine söyleyemem, yazamam, kanun çıkarmışsınız. Fakat el altından icabına bakmağa çalışacağım”²⁴ demektedir. Atay'a göre Türkiye'de muhafazakârlığın en temel özelliği Atatürk karşıtlığıdır. Bu açıklaması ile sabık DP iktidarını olduğu gibi sonrasındaki muhafazakâr eğilimli siyasi partileri de zan altında bırakan Atay'ın yargılamaların devam ettiği günlerinde benzer içerikli yazıları hiç şüphesiz ki son derece önemli ve aynı zamanda maksadı haiz yazılardır. Böylece hem halk nezdinde hem de mahkeme heyeti nezdinde suçları duyurulan DP'nin hak ettiği en ağır şekilde yargılanmasını sağlamak ister. Sürecin “öç alma değil ama bir hesap verme” mantığı ile sürdürülmesi gerektiğini ve “mesullerin bu hesabı vermesi gerektiğini”²⁵ savunur.

Yassıada Duruşmaları, “mürteci, din istismarcısı, geri götürücü, savundukları tek şeyin ikbal postu, hüküm ve nüfuz şatafatı” olan bir iktidar yargılanacağı için Türk tarihinin büyük “facialarından”²⁶ biridir. Bu noktada Atay'ın Yassıada'dan beklentisi hayli geniştir. “Bundan böyle ne zaman eski yolu tutanlar olursa aynı dersi alacaklarını”²⁷ bilmelidirler. Yassıada bu noktada önemli bir dönemeç hatta yeni bir geleneğin de mimarı olmalıdır. Yargılamalardan çıkacak sonuç, bundan sonraki herhangi bir iktidarın aynı yolu tutmasını engelleyecek nitelikte olmalıdır: “Hayır! bir daha hiçbir iktidar D.P. İktidarının yaptıklarını yapmağa cesaret edememelidir. Hayır! Yassıada muhakemesi gelecek iktidarlar için bir ibret dersi olmalıdır.”²⁸ Duruşmalar sonunda ibret dersi alınacak bir

23- Falih Rıfka Atay, “Bir Düşmanlığın Gerçek Manası”, *Dünya*, 22 Aralık 1960

24- Falih Rıfka Atay, Atay, “Bir Düşmanlığın Gerçek Manası”, *Dünya*, 22 Aralık 1960; “Tarihi Günlere Doğru”, *Dünya*, 13 Ekim 1960

25- Falih Rıfka Atay, “Duruşmaların Sonu Geliyor”, *Dünya* 25 Nisan 1961

26- Falih Rıfka Atay, “Tarihi Günlere Doğru”, *Dünya*, 13 Ekim 1960

27- Atay, “Gidişat”, *Dünya*, 14 Ekim 1960

28- Falih Rıfka Atay, “Niçin Bütün Bunlar”, *Dünya*, 8 Ekim 1960

sonuç çıkmasını arzu eden Atay, böylece tüm muhalefete ve DP'den sonra siyasete girecek olan partilere gözdağı vermek için Yassıada'yı kullanmakta da bir sakınca görmez. Zira Yassıada sadece suçlu bir iktidarın yargılanmasını değil aynı zamanda gelecek iktidarların bu yaşananlardan “ibretlik bir ders” almalarını da sağlayacaktır.

Falih Rıfki Atay, bu yaklaşımıyla bağlantılı bir şekilde, duruşmaların, gereken etkiyi sağlaması için en etkili vasıtalarla ve tüm çıplaklığı ile halka anlatılması, gösterilmesi ve açıklanması gerektiğini sık sık tekrarlar. Hatta kendisi gazetesini bu noktada oldukça başarılı ve etkili bir şekilde kullanır. Halk tüm iletişim imkânları ile burada yargılanan insanların gerçek yüzlerini, işledikleri suçları en açık ve net şekilde bilmelidir. Bu noktada özellikle basına tarihi bir görev yükler. Kendisi de bu görevin sorumluluğuyla hareket eder. Bu noktada DP yöneticilerinin gerçek yüzünün ve “*menfaatperestliklerinin*” halk tarafından görülmesini arzu eden Atay'ın amacı, DP'nin halk üzerindeki etkisini olduğu gibi halkın DP'ye göstermiş olduğu ilgiyi de kesmek, koparmaktır. Diğer yandan da liderlerin, halkın gözündeki imajını değiştirerek genel olarak bir davranış ve kanaat değişimi yaratmak istemektedir. Zira gözlemci olarak katıldığı duruşmalardan biri sonrasında izlenimlerini “Pazar Konuşması” köşesinde okuyucuları ile paylaşan Atay, oldukça ağır ifadeler ve benzetmeler kullanarak Celal Bayar ve Adnan Menderes'in mahkemedeki durumunu ortaya koymak ister; “*sıhhi bir zayıflamadan ziyade içten bir çöküntü içinde*” olduğunu ve “*o otoriter ve havalı tavrından eser kalmadığını*” belirttiği Menderes'in mahkemede “*beyefendi*” diyerek önünü iliklediği hakime ihtilal öncesinde “*kara kübbeli*” ve “*Bir telefon emri ile lüzumuna binaen emekliye ayrılacağı bir kapı kulu*”²⁹ muamelesi yaptığını hatırlatarak içinde bulunduğu “*acziyeti*” göstermek istediği gibi halkın gözündeki imajını da değiştirmek ister. Celal Bayar'a dair anlattığı bir anekdot ile de Bayar'ı hedef alan Atay, Milli Mücadele yıllarında düzenli orduya geçilirken Bayar'ın, “*Ethem çetesinin avukatlığını yaparak Atatürk'ü caydırmaya*”³⁰ çalıştığını iddia ederek onu karalamaya çalışır. Bayar'ın gerçek yüzünü göstermek isteyen Atay, “*Menderes ve arkadaşlarının zihniyet bakımından çeteciliği temsil ettiği*” yaklaşımını da oldukça yoğun şekilde gündeme getirir. Hatta bu iddiasını kuvvetlendirmek için 6-7 Eylül Olayları'nın tahrikçisinin de DP olduğunu söylemekte bir sakınca görmez.

“İbret” başlığını koyarak maksadını açıkça belirttiği Pazar Konuşması sütununda Atay, aslında yine DP'lilerin gerçek yüzlerini ve halka, vatana yaptıkları ihaneti ifşa ederek halka göstermek istediği gibi, buradan tarihi bir ders alınması gerektiğini de savunur: “*Anayasa duruşmasında Menderes, bakan ve milletvekilleri dört yüz doksanlık bir küme olarak salona toplandıkları zaman milletlerarası politikacılık tarihinde eşi olmayan bir satılık vicdanlar sergisi göreceksiniz.*” Yazısında kullandığı “*satılık vicdanlar*” ifadesi özellikle tercih edildiği gibi, örtülü ödenekten para alarak DP lehine basın yayın faaliyetlerinde bulunan kesim için kullanılır. Özellikle Necip Fazıl Kısakürek eleştiri oklarının hedefindedir. Menderes'ten para alarak onun istediği gibi yazan Necip Fazıl'ın, sabık iktidar döneminde itibar sahibi olmasını şiddetle eleştirir. Atay, bu kesimlere karşı

29- Falih Rıfki Atay, “Yassıada”, *Dünya*, 30 Ekim 1960

30- Falih Rıfki Atay, “Bir Deyim Yanlışı Var”, *Dünya*, 5 Aralık 1960

son derece tepkilidir.³¹ Bu kesim için ayrıca “örtülü ödenek dilencileri” tanımını kullanan Atay’ın amacı, bu kadar büyük kötülöklere imza atmış olan bir iktidarı desteklemiş olmasına rağmen Yassıada’da yargılanmayan ve basın yayın faaliyetlerine devam eden kesimleri ifşa etmek ve hak ettikleri cezayı almalarını sağlamaktır.

DP döneminin basın-iktidar ilişkisinin mağdurlarından olan, darbe sonrasında olduğu gibi duruşmaların devam ettiği günlerde de başta kendisi olmak üzere DP yanlısı olmayan ve bundan dolayı iktidarın tüm baskılarına maruz kalan, hakları yenilen bu kesimin savunusunu da yapar. Hatta Yassıada’dan bir beklentisi de geçen dönemin tüm haksızlıklarının olduğu gibi hakları gasp edilen basın mensuplarının ve gazetelerin haklarının da iadesidir.³² Zira “*Milli birlik komitesi rejimi şeref sahibi 27 Mayısçular rejimi demektir. Her türlü haksızlık kurbanlarının bu devirde çaresi bulunmazsa ne zaman aranır bulunur.*”³³ diyen Atay, tüm haksızlıkların hesabının görölerek yeni bir döneme başlanması gerektiğini savunur.

DP’li tüm sanıklara karşı onları yargılıyorcasına davranan Atay’ın hedefindeki başat isim Menderes olur. Celal Bayar’ın da suçu sabit olmakla birlikte sayılan tüm ağır suçlarda “elebaşı” Menderes’tir.³⁴ DP’yi bir “çete” ve uyguladığı rejimi de “çetecilik” olarak tanımlayan Atay’a göre çetenin reisi elebaşı da Menderes’tir: “*Biz hep biliriz ki Anayasa ve insan haklarını çiğnemek, hükümeti partileştirmek, devlet kuvvetlerini ve hazinesini D.P emrinde kullanmak muhalefeti boğmak müsadere kanunları çıkarmak BMM’ni bir D.P organı haline getirmek cinayetlerinde Bayar ve Menderes ikisi de birlikte idiler. Fakat irtıcaı bir politika silahı olarak almak, din sömürücülüğü yapmak bütün Müslümanların Allahını D.P ikbal ve para vurguncularının oyuncağı kılmaya kalkışmak suçu bilhassa Menderesindir. O bu suçu ile geçen devir hesaplaşmasında Bayar’dan ayrılmaktadır.*”³⁵ Görüldüğü gibi Menderes en suçlu kişi olarak öne çıkarılır. 27 Mayıs öncesinde tüm gücü eline toplayan, aydınlar başta olmak üzere basın mensuplarına ve diğer pek çok kişiye “*eyvallahı olmayan, üstün bakan, önemsemeyen*” ve gittikçe bir “*dikta rejimi yaratan*” Başbakan Menderes ile Yassıada’daki sanık Menderes oldukça farklıdır.³⁶ Zira o “*gururlu, kibirli ve güçten gözü dönmüş çoğunluk diktatörü*” Menderes gitmiş, hor gördüğü bir hakim karşısında “*korkak ve çekingen*” Menderes gelmiştir. Atay’a göre gerçek Menderes bu ikincisidir. Bu nedenle de Yassıada’dan yapılan radyo programlarını önemser, düzenli şekilde yapılan yayınlar sayesinde Menderes’in gerçek yüzünün herkes tarafından görülmesi son derece önemlidir. “*Menderes denen adamı, sesi ile kafası ile*

31- Falih Rıfka Atay, “Giderek Düşen Adam”, *Dünya*, 26 Aralık 1960

32- Falih Rıfka Atay, “Yassıada Yargılamalarına Dair”, *Dünya* 25 Kasım 1960; “Adalet Bakanından Bir Sualizmiz”, *Dünya* 17 Aralık 1960; “Basının Başına Gelenler”, *Dünya*, 9 Ocak 1961; “Eski Bir Gazetecinin dertleşmesi” *Dünya*, 17 Ocak 1961; “Menderese Açık Mektup”, *Dünya*, 22 Ocak 1961

33- Falih Rıfka Atay, “Milli Bir Dert Kaynağı”, *Dünya*, 31 Aralık 1960

34- Falih Rıfka Atay, “İşleri Hafife Almayalım”, *Dünya*, 15 Eylül 1960; “Gidişat”, *Dünya*, 19 Eylül 1960; “DP’nin Sonu”, *Dünya*, 1 Ekim 1960; “Baş Sorumlu Kim”, *Dünya*, 18 Ekim 1960, “Acaba Şimdi Ne Diyecekler”, *Dünya*, 26 Ekim 1960

35- Falih Rıfka Atay, “Düşen Adam”, 26 Aralık 1960; “Yeni Yıla Girenken”, *Dünya* 1 Ocak 1961

36- Falih Rıfka Atay, “Biraz Başbaşa Verelim”, *Dünya*, 29 Ekim 1960

ahlakı ve mizacı ile radyonun Yassıada saatinde tanıyorunuz. Hepinizin içinde aynı utanç var: On yıl böyle bir korkağın peşine mi takıldım.”³⁷ Zira 27 Mayıs öncesinin “sahte Menderes’ini kendi cesareti değil milletvekillerinin bakanların belli başlı hükümet ve idare mevkilerinde bulunanların menfaatçiliği, alçaklığı veya korkaklığı yaratmıştır.” Oysa ki gerçek Menderes hakim karşısındaki korkak ve çekingen kişidir. Yassıada’nın radyo saati yayınları özellikle kırsal kesimdeki “cahil yığınlar” ve “yobaz kesim”³⁸ arasında hala hakim olan Menderes imajının yıkılmasını sağlayacaktır. Menderes’in duruşmalardaki tavrı da Atay’ın merceğindedir ve aslında bu tavır da Menderes’in gerçek yüzünü göstermektedir. Zira Menderes, yaptığı hiçbir şeyin arkasında durmamaktadır. Atay’a göre Menderes’in savunma taktiği hayli basittir; “suçu ya kendi üstünden atmak ya da başkasının üstüne atmak!” Etrafında toplanan “tufeyli” kalabalık nedeniyle kendine aşırı güç vehmeden Menderes gerçekte ancak Yassıada’da yüzleşmiş hatta “ayakları ilk kez Yassıada’da yere değmiştir.”³⁹ Zira Yassıada “din ve milliyet davası güdenlerin nasıl gizli ödenek sömürücüleri olduğunu göstermiştir.”⁴⁰ Atay’a göre en tehlikeli politikacı, din istismarcılığı yapandır. Bu durum ise genel olarak DP’nin, özelde ise Menderes’in affedilmemesi gereken en büyük suçudur.

DP yöneticilerinden ve üyelerinden oluşan Yassıada sanıkları esas olarak anayasayı ihlalle suçlanıyordu ve temel dava bu konuda açıldı.⁴¹ Ancak bu temel davalardan önce sanıkların saygınlıklarını zedelemek ve onları kamuoyu önünde küçük düşürmek amacıyla pek çok farklı ve özel hayatla ilgili konu mahkemenin gündemine taşındı. Atay da köşe yazıları ile bu kampanyaya zaman zaman katkı sağlar. Aslında ilk günlerde itibaren yargılamaların uzamasından, asıl davalara geçilmemesinden rahatsız olan, bunu da dile getiren Atay, özel hayatla ilgili iddiaları ve bunlardan kaynaklanan davaları pek gündemine almaz. Bunları, sabık iktidarın “düşüklüğünü, gerçek yüzünü” gösteren ayrıntılar olarak değerlendirir. Atay’ın ele aldığımız dönem bağlamında bu çerçevede değerlendirebileceğimiz çok az yazısı vardır. Bu duruma örnek oluşturacak yazılarından biri; 11 Ekim 1960 tarihlidir. Fransa’da yaşanan, meclis başkanının “kadını kızlı eğlenceler” nedeniyle yargılandığı davadan örnek vererek yazısına başlayan Atay, oldukça çarpıcı ve bir o kadar da ağır bir iddiada bulunur. Şarklı devlet adamlarına “kadın peşkeşliği yapıldığı iddialarına” dikkat çekerek; “Bizzat devlet reisi ile hükümet reisi ile belediye ve parti reisi ile koskoca Türkiye gelen gidene affedersiniz bu kadar sefilce vasıtaçılık yapar mı?”⁴²

37- Falih Rıfki Atay, “Hayır Demekten Korkanlar”, *Dünya*, 18 Şubat 1961, “Gençlik”, *Dünya*, 14 Mayıs 1961; “Asıl Vatan Kayıplı”, *Dünya*, 15 Mayıs 1961; “İki Sahne Arasında”, *Dünya*, 7 Haziran 1961.

38- Falih Rıfki Atay, “Köyde Menderes Masalları”, *Dünya* 24 Ocak 1961.

39- Falih Rıfki Atay, “Lenin”, *Dünya*, 26 Şubat 1961; “Gençlik”, *Dünya*, 14 Mayıs 1961.

40- Falih Rıfki Atay, “Duruşmaların İlk Büyük Dersi”, *Dünya*, 3 Nisan 1961; “Maskeleri Düşse Bile”, *Dünya*, 10 Nisan 1961; “Yeni Bir Dava Başlarken”, *Dünya* 12 Nisan 1961; “Zavallı Cahil Çocuklar”, *Dünya*, 22 Haziran 1961.

41- Suavi Aydın Yüksel Taşkın, *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi, İletişim Yayınları*, İstanbul 2014, s.76.

42- Falih Rıfki Atay, “Gülme Komşuna Hikayesi”, *Dünya*, 11 Ekim 1960; “Yassıada Yargılamalarına Dair”, *Dünya* 25 Kasım 1960.

Yassıada Duruşmaları ile bağlantılı bir şekilde ele alınan konulardan biri de kapatılan DP'den kalan oylar meselesi olur. Atay'ın konu ile ilgili köşe yazılarını iki grupta incelememiz mümkündür. Bu hususta, 1950-1960 yılları arasında kullandığı, DP'nin iki evresi olduğu yaklaşımı yeniden yoğun bir şekilde gündeme gelir. DP'nin ilk evresi 1950'de bitmiştir. Bundan sonraki ikinci evre ise “şiddet ve yolsuzluklar evresidir.” Bu nedenle de seçimlerle birlikte başlayacak olan siyasal yaşamda yola ancak birinci evredeki demokratlarla yani Atay'ın tabiri ile “1945’li kalmış olanlarla” devam edilmelidir. DP'nin “gerçek yüzünü görerek buna rağmen menfaat ve kazanç nedeniyle partide kalanlar”⁴³ ve Yassıada'da yargılanmayanlar ise bu yeni dönemde olmamalıdır. Atay'ın bu kesim için kullandığı ifade “besleme” olur. Aslında Atay bu kavramı, DP iktidarını destekleyen yayıncı yapan ve bu sebeple hükümetçe sağlanan bazı destekler gören ve aynı zamanda resmi ilanların da verildiği hükümet yanlısı basın için kullanır.⁴⁴ 1960 sonrasında ise bu “besleme” ifadesi hem ilgili basın zümresi için kullanılır hem de sonuna kadar DP içinde kalan ve tüm suçlara göz yuman, bir kısmı Yassıada'da yargılanmasına rağmen önemli bir kısmı dışarıda kalmış olan DP'liler için kullanılır. Aynı dönem içinde bu grup için kullanılan diğer bir popüler ifade de “kuyruk” olur. Atay, kendi bulduğu “besleme” ifadesinin yanında “kuyruk” ifadesini de yargılamalar dışında kalan tüm suçlarda DP ile beraber olduklarını iddia ettiği ve yeni siyasal dönemde yeniden siyasete atılmak isteyen demokratları eleştirmek için kullanır. Atay, konu ile ilgili yazılarında yeni siyasal dönem için de bir kıstas belirler. Temiz kalmış olan DP'liler ile yola devam edilmesi hatta DP'nin “mesuliyetlere katılmayan fertlerine bilakis temizlenme” imkanı verilmesi gerektiğini belirten Atay, “yargılanan ya da henüz tutuklanmamış olan DP mesullerinin” yeni dönemde yerlerinin olmaması gerektiğini savunur. Bunun en önemli nedeni de ülkeyi uçuruma sürükleyen eski dönemin sorumlularının eğitimsiz halk yığınlarını “oy avcılığı yaparak aldatmak”⁴⁵ gibi bir risk unsuru oluşturmaya devam ediyor olmalarıdır. DP'den kalan oylar meselesi Atay'a göre 27 Mayıs ile başlayan ve Yassıada Duruşmaları ile devam edecek olan “şerefli bir dönemi” tehlikeye atabilir. Zira DP'den kalacak oylara talip olacak muhafazakâr eğilimli bir siyasi partinin kurulması risk olarak değerlendirilir. Bu durumun risk anlamına geliyor olmasının bir diğer nedeni ise, bir yandan demokrat olduğunu söylerken diğer yandan “Yassıada suçlularını mazlumlar ve kurbanlar gibi satmağa kalkışan ve el altından türlü tahrikler ve fesatlar çevirerek geçen devir için meydana çıkan bunca rezaletlere rağmen hiçbir esef ve tenkid sesi duyurmadıktan başka gayri neredeyse o devrin geri gelmesini, tertipleri araştıran, gözleri kaybolmuş menfaatlerinin kanlı hırsı ile dönmüş yürekleri yerinde durmayan demokratlar peyda olmasıdır.”⁴⁶ Atay, bu grubu 1918'den sonra Milli Mücadele içinde aktif olarak yer alan ancak sonrasında Mustafa Kemal Paşa'dan “emaneti almak” isteyen İttihatçılara benzetir. Sadece benzetme yapmakla kalmayan ve İttihatçıların sonunu, özellikle İzmir Suikastı

43- Falih Rıfka Atay, “Besleme Hesapları Görülürken”, *Dünya*, 27 Ekim 1960; “Lenin”, *Dünya*, 26 Şubat 1961
44-Bu dönemde basında öne çıkan kavramlarla ilgili olarak bknz. İsmail Cem Feridunoğlu, “Çok Partili Siyasal Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri Bağlamında İktidar Olgusu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/44, (2006), s.1047-1062.

45- Falih Rıfka Atay, “Üçüncü Partiye Dair”, *Dünya*, 1 Aralık 1960.

46- Falih Rıfka Atay, “Demokratın da Vazifesi vardır”, *Dünya*, 2 Ocak 1961.

ve sonrasında yaşananları hatırlatarak riski ortaya koyan Atay, aslında bir gözdağı da verir. Bu uyarının muhatapları ise kurulacağı söylentileri siyasi kulislere ve basında konuşulan yeni partilerdir.

Yassıada Duruşmaları sonrasında başlayacak olan yeni siyasal dönem için Atay'ın milat olarak aldığı tarih ise 1945 olur. 1945-1950 arasındaki demokrasi taleplerini samimi bulur. Bu bakımdan da sonraki sürece ancak o dönemki ruha sahip olan demokratlarla devam edilmesi gerektiği yaklaşımını gündeme getirir. Demokratları “*sorumlular ve sorumlu olmayanlar*” diyerek iki gruba ayıran Atay, konu ile ilgili her yazısında bu ayrımı sıklıkla gündeme getirirken⁴⁷ amacı yeni kurulacak olan yeni partilerin liderlerine yola kimlerle devam edeceklerini göstermek olduğu kadar halka da kimleri desteklemesi gerektiğini göstermektir.

Falih Rıfki Atay'ın yeni siyasal döneme ve kurulacak olan yeni partilere dair bir endişesi de Yassıada Duruşmaları üzerinden bir mağduriyet söylemi yaratılarak halkın etki altında bırakılması olur: “*Devrimci olmayan bir siyasi partinin iktidar savaşı, hele bundan sonra ancak kuvvet darbeleri tertiplerine fırsat vereceği meydana olduğu için bilhassa gerilik hesabına taviz verici yahut taviz vaat eder görünücü siyasi kuruluşların yeniden demokratik rejime kavuşmamız bahtiyarlığını ancak baltalayacağını biliyoruz. Hele DP oy cephesinden 27 Mayıs devrimi aleyhine ve Yassıada sanık ve suçluları lehine bir “istismarcılık” kulaktan kulağa da yayılsa yine bir felaket olur*”⁴⁸ Aslında bu nokta yeni siyasal dönemin Atay'ın imgelemindeki en önemli kıstası olacaktır. Bu çekinceler nedeniyle MBK Hükümeti'nin yeni seçimlerden kısa bir süre önce siyasi faaliyetlere izin vereceğine dair yapmış olduğu açıklamasını da doğru bulmaz⁴⁹ ve yaşanabilecek tehlikeleri göstermeye devam eder.

Şubat ayında AP ve YTP kurulmasından sonra DP'den kalan oylar ve bunlara talip olacıklara dair uyarılar, nasıl bir yol takip etmeleri gerektiğine dair açıklamalar Atay'ın gündemini oluşturur. Bu noktada ilk isteği, “*siyasi bir hortlamanın olmaması ve Yassıada suçlularına karşı açıkça cephe alınmasıdır*.” Yeni partileri uyarmak için geliştirdiği diğer bir yaklaşıma göre iki DP vardır: Bunlardan biri Atatürk devrimi prensiplerine ve demokrasi idealine bağlı bir kuruluş olan tüzük DP'sidir, diğeri ise Bayar-Menderes DP'sidir ki “*bunun ne olduğunu geçen on yıl göstermiştir*.” Dolayısıyla yeni partiler için dikkat edilmesi gereken iki önemli kıstas şudur: Atatürk devrim prensiplerine bağlılık ve Yassıada üzerinden bir politika geliştirerek oy elde etmek gibi her türlü usulsüzlüğün yapılabileceği bir ikinci DP zihniyetinin hortlatılmamasıdır. “*Bayar-Menderes rejiminde temel iktidarı bırakmamak için her şeyi yapmaktır. Partizan toplamak için başvurmayacağı hiçbir şey olmamaktır. Her şeyi tekeli altına almaktır. Din istismarcılığı yapmaktır. Ahlak*

47- Falih Rıfki Atay, “Bir Çeşit Oy Toto”, *Dünya*, 18 Ocak 1961.

48- Falih Rıfki Atay, “Yeni Bir Geleceğin Kapısı”, *Dünya*, 13 Ocak 1961; “Bir Demecin Zayıf Noktaları”, *Dünya*, 19 Ocak 1961.

49- Falih Rıfki Atay, “Bir Demecin Zayıf Noktaları”, *Dünya*, 19 Ocak 1961.

tanımamak vicdan tanımamaktır. Menfaatten başka bir derdi olmamaktır.”⁵⁰ “Eski suçsuz DP’liler bir ideal ve hizmet aşkı ile yeni bir partiye girebilirler” bunda bir sakınca yoktur, ancak “DP’yi ihya etmek”⁵¹ 27 Mayıs’ın tüm kazanımlarını hiçleştirerek olarak da yorumlanır. Zira 27 Mayıs “büyük bir menfaat çetesini” çökertmiştir. Hatta 27 Mayıs, bu menfaat yıkıcılığı noktasında Meşrutiyet ve Cumhuriyet’ten de öndedir. Ne Meşrutiyet ne de Cumhuriyet döneminde 27 Mayıs’ın yapmış olduğu gibi “geçmişten hesap sorulmamıştır.” Bu nedenle de 27 Mayıs ve onun olağanüstü önlemleri Atay tarafından desteklenir. Yeni siyasi dönem bu bakımdan da son derece önemlidir. Menfaat kaybına uğrayan kesimler eski günlerine dönmek için her yolu deneyeceklerdir. Buna imkan verilmemesi gerekir. Yassıada Duruşmaları tam da bu noktada çok daha önemlidir. Çünkü gerçekleri göz önüne sererek aldatılan halkı uyarmış, “akıllarını başlarına getirmiştir.”⁵²

AP ve YTP’nin kurulmasından ve hem Ragıp Gümüşpala hem de Ekrem Alican’ın yeni dönem partileri ve tabanlarına dair açıklamalarının basında yer almaya başlaması ile birlikte Atay’ın her iki partiye karşı üslubu da sertleşir. Şubat ayından sonra köşe yazılarında baskın bir hal alacak olan yaklaşım çerçevesinde, Atay, kurulan iki yeni parti üzerinden Yassıada tutuklamalarının yetersiz olduğunu, Yassıada’da yargılanması gereken pek çok demokratın serbest olduğunu ve yeni partilere sızarak yeniden siyasete girdiklerini yazarak adeta ateş püskürür. Hatta bunların yeni dönemi tehlikeye sokacak bir yaklaşıma sahip olduğunu belirtir. Aslında “sonuna kadar Menderes ile birlikte olan ancak Yassıada’da tutuklu olmayan” bu kesim Atay’a göre yeni siyasi dönemin en tehlikeli yapılanmasıdır. Oysa ki bunların en az birkaç yıllık bir siyaset yasağına uğratılması gerektiğini savunduğu gibi bu kesimin “halkın vicdanında yargılanmasını” da ister. Bu sadece istekte kalmaz gerekli ortamı yaratmak için Şubat ayından sonra daha yoğun bir şekilde sabık iktidarın suçlarını ve Türkiye’ye kaybettirdiklerini ifşa etmeye devam eder. Atay’ın amacı “mesul olan hiçbir demokratın” yeni dönemde yer almamasıdır: “Yassıada yargıçlarının hükmü başka halk efkarının hükmü başkadır. Yassıada Yargıç Menderese en kötü rejim yıllarında hizmet edip de istifa etmeyenleri cezalandıramaz. Çünkü yazılı kanunlar da yok böyle bir hüküm. Ama halk efkarı için onlar suçludurlar ve hiç olmazsa birkaç yıl “sükuta mahkum” durlar. Böylelerini içlerine alan partiler nasıl hataya düştüklerini seçim savaşlarında anlayacaklar.”⁵³

Falih Rifki Atay, “ikinci cumhuriyet devri” olarak değerlendirdiği 27 Mayıs’tan sonraki dönemde yeni dönemin kırmızı çizgisini de belirler. Yeni anayasanın, 1950-1960 döneminin “anayasa ihlalleri”, “din ve mukaddesat istismarcılığı” gibi iki temel sorununu çözdüğünü, bu nedenle de DP’nin devamı olan partilerin ellerinin bağlı olduğunu belirtir. Ancak Yassıada üzerinden bir propaganda yapmak, mağduriyet yaratmak riski vardır. Bu

50- Falih Rifki Atay, “Üçüncü Partinin İlk Vazifesi”, *Dünya*, 28 Ocak 1961; “Dönüp Dönüp Bina Okumak”, *Dünya* 30 Ocak 1961.

51- Falih Rifki Atay, “Siyasi Hortlama İstemiyoruz”, *Dünya*, 31 Ocak 1961; “Üç Yeni Doğuluş”, *Dünya*, 1 Şubat 1961.

52- Falih Rifki Atay, Atay, “Olanlar Sayılmaz Bile”, *Dünya* 2 Şubat 1961.

53- Falih Rifki Atay, “Ledel”, *Dünya*, 5 Şubat 1961; “Menderes devrinin Yaftası”, *Dünya*, 9 Şubat 1961, “Ortaklaşa İktidar Zaafları”, *Dünya*, 10 Şubat 1961.

nedenle de yeni siyasal dönemin en önemli kriteri, tüm partilerin Yassıada Duruşmaları'nı siyaset dışı bırakmakta hemfikir olmalarıdır: "...hemen söyleyelim ki gelecek seçimlerde bütün siyasi parti beyannamelerine Yassıada duruşmaları üzerinde herhangi bir gözden geçirme yapılmayacağı, normal mahkemelere bırakılanların da yürürlükteki kanunlara göre devam etmesine müdahale edilmeyeceği kaydı konulmalıdır. Siyasi partiler yeni siyasi hayat başlangıcında yeni bir nifak unsuru yaratmamalıdır. Din ve mukaddesat gibi Yassıada demagojisine sarılan parti ve adaylar da seçim haklarını kaybetmelidirler."⁵⁴ Yassıada Duruşmaları ve alınan kararlar yeni siyasi dönemin kırılma hattıdır. Duruşmalar karşısında sergilenen tavır, yola kimlerin devam etmesi gerektiğini gösteren en önemli ölçütlerden biridir.

Benzer bir yaklaşım, Lütfi Kırdar'ın cenaze töreni nedeniyle kaleme aldığı köşe yazısında da gündemdedir. Cenaze töreninde atılan slagonlar Atay'ı fazlasıyla rahatsız etmiştir. Bu gösterilerin arkasında "yobazlar ve yobaz DP'liler" vardır. Bu noktada Yassıada'nın büyüklüğüne ve önemine dikkat çeken Atay, oldukça açık bir şekilde "pis yobazlara bugün olduğu gibi yarın da imkan verilmeyeceği" uyarısını yaparak "Yassıada'nın onun hesabını göreceğini" belirtir: "Yobaz sırtlanının hortlama kımlıdayışı bu zarureti daha da fazla hissettirmektedir. D.Pli yobazlar efendilerine bu defa bizi de memnun eden son hizmetlerini yapıyorlar!"⁵⁵

Yeni partiler, özellikle de DP'nin devamı olarak görülen ve onlardan kalan oylara talip olan AP ve YTP, Yassıada bağlamında Atay'ın gündeminin en önemli iki meselesi olur. Özellikle bu partilere sızmak isteyen "eski rüyada olan kuyruklar" yeni süreçte iki partiyi de tehlikeye sürükleyecek olan en büyük tehlikelerdir. Bu grubun amacı ise, "Yassıada etrafında havayı bulandırarak ve millet çoğunluğunu sanıklar ve suçlular safında göstererek akıllarınca, adalet divanının ve rejim idarecilerinin maneviyatlarını kırmak, aralarından mahkum edilecek olanlar bulunursa bile bir af kanunu çıkarabilecek karakterde bir iktidar kurmak, yeniden su başlarını ele geçirmek, nüfuz ticaretine başlamak soymak ve haraca bağlamaktır."⁵⁶ Oysa Atay çok açık bir şekilde benzeri bir yapının iktidar olmasının Türkiye'nin yeniden aynı süreci yaşanmasına sebep olacağını, anayasa ve ordunun ise buna imkan vermeyeceğini belirtir.⁵⁷ Hatta sabık iktidarın başına gelenlerin aslında aynı rüyada olanlar için iyi bir ders olduğunu sık sık hatırlatır. Zira Atay'a göre, DP'nin iktidarda iken halka bir faydası olmamıştır, ancak "sonları gelecek iktidarlara ders"⁵⁸ olacaktır. Atay buradan hareketle yargılamalar boyunca olduğu gibi seçim

54- Falih Rıfki Atay, "İkinci Cumhuriyete Doğru", *Dünya* 15 Şubat 1961, "Fedakarlık Rejiminin Şartları", *Dünya* 7 Şubat 1961, "Parti Çokluğu Ürküntüsü", *Dünya*, 14 Şubat 1961, "Hepsinde Ne Hürriyet Maşallah", *Dünya*, 17 Şubat 1961, "Hayır demekten Korkanlar", *Dünya*, 18 Şubat 1961; "Basın ve Siyasi Partiler", *Dünya*, 29 Mart 1961

55- Falih Rıfki Atay, "Ben de Orada İdim", *Dünya*, 21 Şubat 1961

56- Falih Rıfki Atay, "Kuyruklar Niçin Kımlıdıyorlar", *Dünya* 4 Mart 1961, "Kara ve Yeşil", *Dünya*, 19 Şubat 1961; "İhtilal Suçu veya Hakkı", *Dünya*, 20 Şubat 1961; "Bu Türlü Demagojiden Elaman", *Dünya*, 22 Şubat 1961; "Devlet Dolandırıcı Olur mu", *Dünya* 17 Şubat 1961

57- Falih Rıfki Atay, "Ordu ve Halk Birliği", *Dünya*, 9 Mart 1961

58- Falih Rıfki Atay, "Demek ki Barem Meselesi Değilmiş", *Dünya* 10 Mart 1961; "Kuru Yasakla Olmaz", 1 Mart 1961; "Elli Yıllık Kavga", 2 Mart 1961; "Bizim demokrasinin Özelliği", 3 Mart 1961; "Gümüşpala'nın

sürecinde de özellikle şu noktanın altını çizer: “Bugün siyasi partilerin ilk vazifesi nedir? 1950-1960 arası Bayar-Menderes rejimini mahkûm etmek. Vatandaşa onun kötülüklerini anlatmak...”⁵⁹ Hatta Atay, yeni partilerin kadrolarına sızmış olan “kuyrukların” bir an önce “kovulmaları”⁶⁰ gerekliliğini savunur. Nitekim Yassıada bunu sağlamıştır, ama kuyruklar; “el altından; dil altından Yassıada hesabına propaganda yapmak hala din istismarcılığı etmek, yüksek adalet divanı aleyhine dedikodular uydurmakta ve böylece memleketi eşhası değişik yeni bir Bayar-Menderes rejimi faciasına doğru sürüklemek”⁶¹ çabası içindedir. Böylece yeni partiler uyarıldığı gibi, adli makamlar ancak özellikle halk da uyarılmak istenir. Yassıada’da tüm açıklığı ile ortaya konulan suçlar karşısında halkın yeniden kendini her açıdan sömüren bu kesimin yalanlarına kanmamasını sağlamak ister. Halk bu uyarıya muhtaçtır. Bu gerçekler defaatle hatırlatılmalıdır. Zira “cahil halk” daha önce DP tarafından aldatıldığı gibi kuyruklar tarafından da aldatılabilir. Atay’ın derdi bunun bir kez daha olmasına engel olmaktır. Atay’a göre “yeni bir Menderes rejimi Türkiye’yi felakete”⁶² götürür.

Kuyruk DP’liler tehlikeli amaçlarına ulaşmak için tehlikeli propagandalar da yapmaktadır. Zira hem yeni partilere sızan kuyruklar hem de bunları destekleyen “besleme basını artıkları”, Yüksek Adalet Divanı’nın tesir altında bırakılarak istenilen kararların alınması için hakimlere baskı yapıldığı propagandasını yapmaktadırlar: “Eski demokrat partizanları şimdi bütün gayretlerini bu propagandaya vermişlerdir. Akıllılarınca efendilerini kurtarmanın yolu budur. Akıllarınca diyoruz, çünkü akılları olsaydı, başlarına gelen gelmezdi. Bu son yaptıkları da akılsızlıklarının bir örneğinden ibarettir.”⁶³

Anayasa referandumunun yaklaştığı günlerde Atay da hem yeni partilere hem de onların içine sızarak örtülü eylem ve tahrikler ile halkı etki altında bıraktığını iddia ettiği

Beğenmedi Sözler”, 7 Mart 1961; “Kuyruk Deyip Geçmeyin”, *Dünya*, 14 Mart 1961; “Kendi Kendimize Layık Olmak”, *Dünya* 17 Mart 1961.

59- Falih Rıfki Atay, “Demokratların Türü Türüsü var”, *Dünya* 23 Mart 1961; “28 Nisanın Yıl Dönümü”, *Dünya*, 28 Nisan 1961, “Sorumlu”, *Dünya*, 30 Nisan 1961

60- Falih Rıfki Atay, “Suçu Olan ve Olmayan”, *Dünya*, 27 Nisan 1961; “Sovyetlere Kabahat Bulmayınız”, *Dünya*, 17 Mayıs 1961

61- Falih Rıfki Atay, “Demokratların Türü Türüsü Var”, *Dünya* 23 Mart 1961; “Demagoglar Demokrasisi İstemiyoruz.”, *Dünya* 21 Mart 1961; “Yeni Bir Devir Açacağız”, 25 Mart 1961; “Rejim” *Dünya* 26 Mart 1961; “Duruşmaların İlk Büyük Dersi”, *Dünya*, 3 Nisan 1961; “Eğer Bu Kafa Değişmezse”, *Dünya*, 4 Mart 1961; “Hele Bizde Başka Türüsü Olur mu”, *Dünya*, 8 Nisan 1961; “Hırsızlar çalmak istiyorlar”, *Dünya* 25 Nisan 1961.

62- Falih Rıfki Atay, “Bu Oyuna Gelmez”, *Dünya* 1 Mayıs 1961; “Onlar Ne Yaptıklarını Biliyorlar”, *Dünya*, 3 Mayıs 1961 “Gelecek İktidarlara Ders”, *Dünya*, 9 Mayıs 1961; “Buyurun Cenaze Namazına”, *Dünya*, 10 Mayıs 1961; “Asıl Vatan Kayıplı”, *Dünya*, 15 Mayıs 1961; “

63- Falih Rıfki Atay, “Duruşmaların Sonu Geliyor”, *Dünya*, 12 Mayıs 1961; “Efendilerimiz Acaba Ne Buyurur”, *Dünya*, 13 Mayıs 1961; “Gelecek Üzerindeki Karaltı”, *Dünya*, 16 Mayıs 1961; “Daima Yenilmekte Olanlar”, *Dünya*, 20 Mayıs 1961; “Adalet Davasını Gölgelemek”, *Dünya*, 20 Haziran 1961; “Yeni Seçimlere Doğru”, *Dünya*, 26 Haziran 1961; “Bu İyi Halkın Düşmanları”, *Dünya*, 5 Temmuz 1961;

“kuyruklara”⁶⁴ ateş püskürür. Tüm tahrik ve propagandalara karşı bir kez daha anayasanın olduğu gibi yeni dönemin bekçisinin de “ordu ve gençlik”⁶⁵ olduğuna dikkat çeker. Ancak anayasa için yapılan referandum sonuçları Atay’da endişe yaratır.

9 Temmuz 1961’de yapılan referandum ile yeni anayasa kabul edilir. 1961 Anayasası, 10.282.561 geçerli oyun % 61.74 evet, % 38.26 hayır yönünde çıkmıştır. Zira oy dağılımı yakında yenilenecek seçimler sonucundaki yeni parlamentodaki durumun 27 Mayıs yönetimi bakımından olduğu kadar CHP için de sıkıntılı olacağını göstermektedir.⁶⁶ Resmi tutanaklarda %38 olan “hayır” oylarına karşılık, Atay, bu oranı %35 olarak verir. Ortaya çıkan tablo aslında yeni siyasal dönem için bir ipucu da verdiği için Atay’ı fazlasıyla rahatsız etmiştir. Referandum sonuçları ile ilgili yazılarında iki yaklaşım öne çıkar: Bunlardan ilki, hayırlar üzerinde kuyrukların propaganda ve tahriklerinin etkili olduğudur. Hayırlar, DP mirasçısı AP ve YTP olduğu kadar 27 Mayıs sonrasında itibaren dikkat çektiği ve yetkilileri uyardığı Yassıada’da yargılanmayan ve siyasi yasağa uğramayan kesimlerin de eseridir. Öne çıkan diğer bir yaklaşım da MBK Hükümeti’nin bu noktada hata yaptığı savına dayanır. DP’nin il, ilçe, bucak kadrolarının tasfiye edilmemesi onların demagoji yapmalarına imkan vermiştir. En azından 27 Mayıs’a kadar teşkilatlarda kalanların bir süre siyasi yasaklı olmalarının sağlanması gerektiğini belirtir. Atay bu kesimleri açıkça tehdit de eder: “Türkiye’de bir daha 1950-1960 kabusu olmayacak. Olacağını sananlar aldanacaklar ve aldanışlarını Bayar-Menderes takımından da daha pahalı ödeyecekler.”⁶⁷ Tutuklamaları yeterli görmeyen Atay, içeride olanların sayıca az, dışarıda olanların ise çok olduğunu belirterek bunların da DP döneminde kazandıkları paraları keyif içinde harcadıklarını iddia ederek bu kesimi hedef gösterir.⁶⁸

Referandum sonrasında Atay’ın AP ve YTP’ye karşı tavrının da değiştiğini görürüz. Daha önceleri her iki partiyi de bünyelerine sızmış olduğunu iddia ettiği eski DP’liler üzerinden eleştiren Atay, referandum sonrasında her iki partinin amacının da “Eski devre dönmek, Yassıadanın hincını almak, Yeni Anayasayı yeter çoğunluk bulup tadil bile edemese baltalamak”⁶⁹ olduğunu yazar. Artık her iki parti de kapatılan DP’nin devamı olarak değerlendirilir. Buradan hareketle diyebiliriz ki AP ve YTP, yeni dönemin sakıncılarıdır. Böylesi bir ortamda Yassıada Duruşmaları ve oradan çıkacak sonuç Atay için son derece önemli olur. Hatta Yassıada bizzat bu kesimlere bir tehdit unsuru olarak da

64- Falih Rıfki Atay, “Yeni Seçimlere Doğru”, *Dünya*, 26 Haziran 1961; “Bu İyi Halkın Düşmanları”, *Dünya*, 5 Temmuz 1961;

65- Falih Rıfki Atay, “Halk Oyu Üzerinden Düşünceler”, *Dünya*, 11 Temmuz 1961

66- Aydın-Taşkın, a.g.e, s.87.

67- Falih Rıfki Atay, “Hayırların Kaynağı Belli Oldu”, *Dünya*, 12 Temmuz 1961; “Bundan Sonrası İçin”, *Dünya*, 13 Temmuz 1961, “Memleket Davaları Nerede”, *Dünya*, 15 Temmuz 1961;

68- Falih Rıfki Atay, “Bu Kötü Ruh Değişmedikçe”, *Dünya* 10 Ağustos 1961; “Bir Türlü Doymayan Hırsızlar”, *Dünya*, 22 Ağustos 1961

69- Falih Rıfki Atay, “Birleşmenin Manası Nedir”, *Dünya*, 17 Temmuz 1961; “Beklediğimiz ve Onların Umdukları Şey”, *Dünya*, 18 Temmuz 1961; “Vicdanları Olmayan Politikacılar”, *Dünya*, 19 Temmuz 1961; “Bunlar Baş Değil Başlık”, *Dünya* 24 Temmuz 1961; “Biraz da Namus Lazım”, *Dünya*, 25 Temmuz 1961; “Bir Zehirli Hava İçindeyiz”, *Dünya*, 26 Temmuz 1961; “Talihi Yok Bu Milletin”, *Dünya*, 17 Temmuz 1961; “İki Kapılı DP”, *Dünya*, 28 Temmuz 1961.

kullanılır. Zira Yassıada sabık iktidar ile aynı yolu tutacak olanlara başlarına gelecekleri gösteren en önemli gelişmedir.⁷⁰

Referandum sonrasında “Menderes yanlısı grupların faaliyetleri” gerekçe gösterilerek sıkıyönetim süresi uzatılarak tüm yurda kapsayacak şekilde genişletilir.⁷¹ Bu gelişme Atay’ı hayli memnun eder: “Eğer bu fesat ve tahriklerin önüne geçilmezse Ekim ortalarında serbest seçim değil 27 Mayıs ihtilalinin bütün kazançlarını sıfıra indirmek isteyen bir intikamcılık kargaşalığı olur. Ve demokrasi kurulmaz. YTP nin Aksusu dün bile Menderes devrine hayranlığını söylemekten çekinmemiştir. –İsmet İnönü’ye bıraktığı yerden başlatmayacağız diyerek hırs yüzünden nasıl bir akıl dağınıklığı içine düştüğünü göstermiştir. İnönü 1950’nin 14 Mayısında bıraktı. Yani onun partisi Türkiye tarihinde ilk defa serbest seçimle iktidardan çekilmek faziletini gösterdi. Ondan sonra da Bayar-Menders çetesinin zorbalık devri memleket hayatını cehenneme çevirmiştir. Aksunun istediği de AP partizanları gibi memleketi yeniden bir cehenneme sürüklemektir. Asla...⁷² Ancak Atay, gelişmeler karşısında sıkıyönetim kararının yerinde bir karar olduğunu belirterek bu kararı desteklese de yeterli görmez. Yassıada’dan çıkacak sonucun da bu kesim üzerinde etkili olacağını düşünür. Yassıada bu tahriklerin, siyasi hortlamannın önüne geçecek kararlar almalıdır. “Yassıada duruşmalarının sonuna doğru YTP ve AP deki partizanların gözleri dönmüştür. Ya herrü ya merrü zararını atmışlardır. Çünkü bunlar Bayar ve Menderes’in gerçek suç ortaklarıdır. Bütün demokrat partiyi onlar hesabına işletmiş olanlardır. Bunlar 27 Mayıstan bir gün öncesine dönmek hırsı içindedirler.”⁷³ Görüldüğü gibi YTP ve AP, sabık DP’nin suç ortaklarıdır.

Yaklaşık on bir ay süren Yassıada Duruşmaları 15 Eylül 1961’de sona erdi. Yargılamalar sonunda, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatih Rıfkı Zorlu, Hasan Polatkan ve on DP ileri geleni ile önceki genelkurmay başkanı ölüm cezasına çarptırıldı. Ölüm cezasına çarptırılanlar diğerlerinden ayrılarak İmralı Adası’na sevk edildiler. Celal Bayar’ın cezası MBK Hükümeti tarafından yaş haddi nedeniyle müebbet hapse çevrildi. Menderes, Zorlu ve Polatkan’ın dışındakilerin ölüm cezası da ağırlaştırılmış müebbet hapse çevrilerek hafifletildi. 16 Eylül 1961’de Zorlu ve Polatkan, 17 Eylül 1961’de de Adnan Menderes idam edildi.⁷⁴

Kararların açıklandığı ve idamların gerçekleştirildiği 15-17 Eylül tarihleri arasında Atay sadece seçim listelerini gündemine alır. Gelişmelere dair basın yasağı konulmuş olması nedeniyle de herhangi bir yorumda bulunmaz. ⁷⁵ İdamlardan sonraki sert eleştiriler barındıran yazılarında geline nokta eleştirir. AP, YTP ve CKMP’ye adeta ateş püsküren

70- Falih Rıfkı Atay, “Kupri”, *Dünya*, 30 Temmuz 1961; “Geleceklere İbret Dersi”, *Dünya*, 31 Temmuz 1961; “Partiler İçinde Partizanlık”, 1 Ağustos 1961

71- Aydın-Taşkın, a.g.e, s.87.

72- Falih Rıfkı Atay, “Zamanında ve Yerinde Tedbirler”, *Dünya* 2 Ağustos 1961

73- Falih Rıfkı Atay, “Ertesi Gün Başlamıştır”, *Dünya*, 3 Ağustos 1961; “Partilerde Yassıada Partizanlığı”, *Dünya*, 21 Ağustos 1961;

74- Aydın-Taşkın, a.g.e, s.87-88.

75- Falih Rıfkı Atay, “Bir usul imtihan Verecek”, *Dünya*, 15 Eylül 1961; “Kadeh”, *Dünya* 17 Eylül 1961, “Liste Oyunlarına Dair”, *Dünya* 18 Eylül 1961

Atay, bu partilerin tamamının kapılarını “*DP artıklarına*” açtıklarını, 27 Mayıs döneminin tüm sınırlarını ihlal ettiklerini ve partizanca bir tavır takındıklarını iddia ederek, gelinen noktayı tehlikeli görür: “*Hepsi iki gün içinde yuvarlak masayı tekmelemişler, sanki bu memlekette 1950-1960 rejimi geçmemiş bir 27 Mayıs ihtilali olmamış bir devir zalimlerinin hırsızlarının hesaplarına bakılmamış gibi ağızları hırstan ve iştahtan köpürerek ortaya atılmışlardır. Bunların gözlerinde paradan ve nüfuz ticareti yapılmasına elverişli mevkiileri ele geçirmekten başka bir şey yok. Vatan bir yana millet öbür yana*” *Doğrusunu isterseniz seçim savaşlarının birdenbire bu kadar soysuzlaştığı geçen on yılda bile az görülmüştür. Demek ki söz tamamıyla ayağa düşmüştür. “...Ne olacak sanıyorlar acaba Bir ikinci Dp devri olacak mı sanıyorlar? Olmayacak Bu serseriler en başta kendileri olmak üzere demokrasiye de memleketeye de halka da kıyacaklar”*⁷⁶ Duruşmalar sonrasında, Yassıada, raydan çıkmaya yüz tutmuş olan yeni partilere gözdağı vermek adına üstü örtülü bir şekilde kullanılır. Zira bu tarihlerde de anayasanın ve yeni düzenin bekçisi olarak ordu imgesi eksenindeki söylemler sıklıkla zikredilir. Ordunun politikaya bulaşmak istemediğini ve bu konuda samimi olduğunu savunan Atay, bunun da tek bir şartı olduğunu ileri sürerek DP mirasçısı partileri açıkça uyarır: “*Geçmişle ilgisini kesen ve yeni anayasanın ruh ve prensipleri havası içinde yeni demokratik rejimini kuran bir iktidarı memleketeye hakim görmek şartı Devlet nasıl anarşiye teslim olunabilir. Herkes aklını başına toplamalıdır ve iyice toplamalıdır.*”⁷⁷

Duruşmalardan sonra Atay’ın en öncelikli hedeflerinden biri de Yassıada mahkumlarının “*kahramanlaştırılmasının*” önüne geçmektir. Atay’a göre her üç partiyi de tehlikeli yapan esas durum DP’den kalan oyları toplamak istemeleri değil, bunu sağlamak için “*Eski DP devrini övmek ve yine o devrin devam edeceğini vaat etmek*” ve bundan çok daha vahimi de “*Yassıada duruşmalarındaki hükümleri hiçe saymak, mahkûmları kahramanlaştırmak*”⁷⁸ istemeleridir. Atay, bu propagandalar karşısında Yassıada mahkûmlarının işledikleri suçlara karşılık adil bir şekilde yargılanarak hak ettikleri cezayı aldıklarını; memleketi büyük bir zarara uğrattıklarını, kişisel kazanç elde ettiklerini ve din istismarcılığı yaptıklarını iddia ederek karşı propaganda yapar. Seçimlere kadar Atay’ın, eski iktidarın ne kadar suçlu ve kötü olduğu, vatana millete ne kadar zarar verdiği, eğer yeni partiler de aynı yolu tutarsa onların da vatana aynı zararı verecekleri yönündeki açıklamalarını yoğun bir şekilde gündeme taşıırken; aynı yolu tutacak olanların aynı akıbete uğrayacaklarını da çekinmeden dile getirir. Tıpkı referandum sonuçları gibi, seçim sonuçlarından da pek memnun olmayan Atay, gelişmeleri “*küçük bir felaket*” olarak değerlendirir.⁷⁹ Seçimler sonrasında gündeme gelmeye başlayan Yassıada mahkûmlarına

76- Falih Rıfki Atay, “Beliren Alamelere Göre”, *Dünya*, 29 Eylül 1961.

77- Falih Rıfki Atay, “Geçmişle İlişkiyi Kesmek”, *Dünya*, 19 Eylül 1961.

78- Falih Rıfki Atay, “Onlar da İnanmak İstemediler”, *Dünya*, 30 Eylül 1961; “İbret Verici Kıyaslamalar”, *Dünya*, 22 Eylül 1961; “Böyle Parti Olmaz”, *Dünya*, 25 Eylül 1961; “Yanlış Adımdan Sonra”, *Dünya*, 27 Eylül 1961.

79- Falih Rıfki Atay, “Huzur, Huzur, Huzur”, *Dünya*, 2 Ekim 1961; “Demokrasiyi Kim Kurtaracak”, 4 Ekim 1961; “Hepsinin Koltuğu Altındaki”, *Dünya*, 5 Ekim 1961; “Hırsızlar Mukaddesat Düşmanı”, *Dünya*, 6 Ekim 1961, “Vaka Değil Zihniyet”, *Dünya* 9 Ekim 1961; “Hala Bir Kısım Basın”, *Dünya*, 13 Ekim 1961; “14 Ekim Olayları”, 16 Ekim 1961.

ilişkin af taleplerini de şiddetle eleştirir ve bunlara karşı çıkar. Atay'a göre mahkûmlara verilecek af "27 Mayıs ihtilalini mahkum etmektir."⁸⁰

"Eski D. P. Partizanlarının af davası, 27 Mayıs 1960 ihtilalına gayri meşru bir taklib-i hükümet darbesi mahiyeti vererek onun hapislerde yatan mağdurlarını tıpkı 1908 Meşrutiyetinden sonra Sultan Hamid sürgünlerinden kopup gelen fikir kahramanları gibi hürriyetlerine ve haklarına kavuşturmak içindir. Hatta bu avukatlar hala neden yüksek adalet divanı işlemektedir diye bir takrir bile vermişlerdir. Çünkü onlara göre Adalet Divanı Yıldız Mahkemeleri nevinde bir zulüm vasıtasıdır."⁸¹ Yassıada mahkumlarının 22 Mart 1963 yılındaki ilk tahliyeleri de Atay tarafından şiddetle eleştirilmiştir.⁸²

Sonuç

Falih Rıfki Atay'ın Yassıada Duruşmaları ile ilgili olarak kaleme aldığı gazete yazıları incelendiğinde durumun basın-siyaset ilişkisi noktasında iyi bir örnek oluşturduğu görülür. Özellikle gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma noktasında Atay ve gazetesi önemli bir görev üstlenmiştir. Tüm siyasal sistemlerin medyaya bağımlı olduğu, meşrutiyetin sağlanmasında, sistemin işletilmesinde medyaya büyük ihtiyaç olduğu tezinden hareket edersek, Atay, bu ilişkiler ağının ortasındadır ve medya-siyaset ilişkisi noktasında da iyi bir örnektir. Zira Yassıada özelinde belli konuları önem sırasına göre ayıklayarak ve sıralayarak okuyucularına ulaştıran Atay, aslında onların gündemini de belirlemiş oluyordu. Dolayısıyla süreç boyunca okuyucularının ne düşüneceklerini değil, ne hakkında düşüneceklerini belirlemede gazetesini başarılı bir şekilde kullandığını söylememiz mümkündür. Ancak Atay seçmiş olduğu konuları kamuoyuna sunarken nasıl düşünmeleri gerektiği ile de ilgilenmiştir.

Falih Rıfki Atay, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'ni olduğu gibi Yassıada Duruşmaları'nı da desteklemiş ve bu duruşmaların meşruluğunu savunmuştur. DP iktidarı döneminde muhalif basına uygulanan ağır kısıtlamalar nedeniyle sıkıntılı günler geçiren Atay, darbe sonrasında adeta bu dönemin intikamını alırcasına DP'lileri ve Yassıada sanıklarını eleştirir. İlk kez kendisinin kullandığı "besleme", "düşük" ve dönem basınında sık sık kullanılan "kuyruk" gibi ifadelerle DP'yi ve sanıkları eleştiren Atay, aynı zamanda DP'nin halkın gönlündeki yerini ve DP'li liderlerin imajını da değiştirmek ister. Hatta sürecin tamamında adeta bir yargıç gibi davranır. Mahkemede yargılananların kötülüklerini, suçlarını saymakla yorulmayan Atay; tutuklanmadan dışarıda kalan DP'lileri ise kendi mahkemesinde yargılar. Burada amacı aslında halkın

80- Falih Rıfki Atay, "Müfrit ve Sağcı Anarşi", *Dünya*, 14 Kasım 1961; "Bu Sözlere Kulak Tutun", 15 Kasım 1961; "Geçen devrin tasfiyesi", *Dünya*, 22 Kasım 1961.

81- Falih Rıfki Atay, "Bu gafletin İçinden Çıkalm", *Dünya*, 2 Aralık 1961; "Memlekette Rahat İstiyorsak", *Dünya* 11 Aralık 1961, "26 Mayıs Doğru", *Dünya*, 15 Mayıs 1961; "Bu Ocaklı Azgınlığı", *Dünya*, 16 Aralık 1961; "27 Mayıs ve Partiler", *Dünya* 18 Aralık 1961.

82- Falih Rıfki Atay, "Namuslu Bir Demokratın Çilesi", *Dünya*, 14 Mart 1963; "Oy Uğruna Yatırım", *Dünya*, 16 Mart 1963; "Yeni Bir Yıkıcılık Havası", *Dünya*, 20 Mart 1963; "Daha da Kötüye", *Dünya*, 26 Mart 1963; "Biz Böyle Günler geçirdik", *Dünya*, 27 Mayıs 1963.

görüŖ ve davranıŖlarını etkilemeye çalıŖarak DP'lilerin halk vicdanında yargılanmasını sağlamaktır. Halk ile DP arasına girmek, halkın ilgisini partiden çekmek ister.

Atay yazınında Yassıada pek çok bakımdan tarihi bir gelişmedir. Yeni bir dönemin başlangıcı olduğu gibi tekrar aynı yolu tutacak olan siyasi partiler için de ibret verici bir derstir. Yassıada, aynı zamanda, yargılamalar sonrasında başlayacak yeni siyasal dönemin balans ayarı için kullanılan bir vasıta da olur. Atay, Yassıada'nın gerekliliğini savunurken aynı zamanda bir yargıç gibi de davranır. Hatta tutuklamaları yeterli görmeyerek mahkemede yargılanmayan DP'lileri de kendisi gazetesinde yargılar.

Falih Rıfki Atay'ın tüm süreç boyunca Dünya gazetesi üzerinden ortaya koyduğu çaba, özünde DP tarafından aldatılan halkın aydınlatılması, gerçekleri öğrenmesi ve akabinde ona göre davranmasını sağlamaktır. Aslında Atay, sadece gündem belirlemekle, oluşturmakla kalmamıŖ, kamuoyu yaratmak için de çabalamıŖtır. Yassıada bağlamında seçtiği ve öne çıkardığı konular üzerinden okuyucularının algılarını, davranıŖlarını da deęiŖtirmeyi hedeflemiŖtir.

Kaynakça

- Ahmad, Feroz , *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yayın, İstanbul, 2007
- Atabek N.; Dağdaş, E, *Kamuoyu ve İletişim*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1998
- Aydın, Suavi; Taşkın, Yüksel, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014
- Bektaş, A., *Kamuoyu İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1996
- Birçok Ses Tek Bir Dünya*, UNESCO Milli Komitesi, Ankara, 1993
- Cohen, B.C. , *The Press and Foreign Policy*, Princeton University Press, Princeton 1963.
- Demirel, Tanel , *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.
- Feridunoğlu, İsmail Cem, “Çok Partili Siyasal Hayatımızda Medya Siyaset İlişkileri Bağlamında İktidar Olgusu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/44, (2006), ss. 1047-1062
- Gökçe, O., “Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı”, *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi Kurgu*, 14 (1996), ss. 211-227
- İnal, M. A., “Medya Dil ve İktidar sorunu: İletişim Çalışmalarında Medya Siyaset İlişkisini Nasıl Tanımlarız”, *İletişim Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*; 3 (1999), ss. 19-21.
- İrvan, Süleyman., “Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi”, *İletişim Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*; 9 (2001), ss. 69-106.
- McCombs, Maxwell E. ve Shaw, Donald L., “The Agenda-Setting Function of Mass Media”, *Public Opinion Quarterly*, 36/2,(1972), ss. 176-187.
- Şirin, Funda Selçuk, “27 Mayıs Askeri Darbesi ve Falih Rıfkı Atay”, *Uluslararası 15 Temmuz ve Darbeler Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 3 (2017), ss. 59-85.
- Terkan, Banu , *Gündem Belirleme*, Tablet Kitapevi, Konya, 2005
- Waldhal, R “Siyasi Tutumlar ve Kamuoyu”, Çev. S. İrvan, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1-2, (1994), ss. 57-82.
- Yüksel, Erkan, *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*, Çizgi Kitapevi yayınları, İstanbul, 2001.